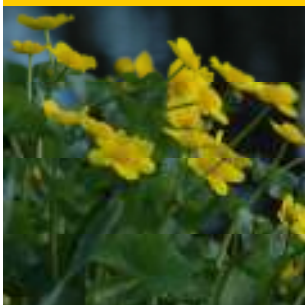

Inventarisatie landelijk gebied Bodegraven Noord

Watersnip-rapport 10A020

Colofon

Titel	Inventarisatie landelijk gebied Bodegraven Noord
Status rapport	Eindrapport
Projectnummer	10A020
Datum uitgave	september 2010
Samenstellers	Brigit van Vliet, adviseur Watersnip Advies Marianne Heijkoop, adviseur Watersnip Advies John van Gemeren, directeur Watersnip Advies Sanne Hof, Veldmedewerker
Foto's	Watersnip Advies
Naam en adres opdrachtgever	Gemeente Bodegraven Postbus 401 2410 AK Bodegraven
Contactpersoon opdrachtgever	Dhr. F. Kiesow

Alle auteursrechten ten aanzien van dit rapport worden uitdrukkelijk voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van Watersnip Advies, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	7
2	DOEL VAN HET ONDERZOEK.....	9
2.1	ONDERZOEKSGBIED	9
2.2	DOEL VAN HET ONDERZOEK.....	10
2.3	KERNVRAGEN	10
3	ONDERZOEKSMETHODE	11
3.1	METHODE.....	11
3.2	BUREAUSTUDIE	11
3.3	BELEIDSASPECTEN.....	11
3.3.1	<i>Groene Ruggengraat (EHS)</i>	<i>11</i>
3.3.2	<i>Ecologische hoofdstructuur.....</i>	<i>12</i>
3.3.3	<i>Natura 2000.....</i>	<i>12</i>
3.3.4	<i>Flora- en faunawet</i>	<i>12</i>
3.3.5	<i>Rode lijstsoorten</i>	<i>13</i>
3.3.6	<i>Aandachtssoorten</i>	<i>14</i>
4	INVENTARISATIE LANDELIJK GEBIED	15
4.1	INLEIDING	15
4.2	FLORA.....	15
4.3	VOGELS.....	17
4.3.1	<i>Wintervogels</i>	<i>17</i>
4.3.2	<i>Weide- en broedvogels.....</i>	<i>18</i>
4.3.3	<i>Niet-broedvogels</i>	<i>20</i>
4.4	VISSEN.....	21
4.5	AMFIBIEËN	22
4.6	ZOOGDIEREN	22
4.6.1	<i>Vleermuizen</i>	<i>22</i>
4.6.2	<i>Overige zoogdieren.....</i>	<i>23</i>
4.7	VLINDERS, LIBELLEN EN JUFFERS.....	24
4.8	OVERIGE SOORTEN	25
5	INVENTARISATIE 'HET VENSTER'	27
5.1	INLEIDING	27
5.2	FLORA.....	27
5.3	VOGELS.....	28
5.3.1	<i>Wintervogels</i>	<i>28</i>
5.3.2	<i>Weide- en broedvogels.....</i>	<i>29</i>
5.4	VISSEN.....	29
5.5	AMFIBIEËN	29
5.6	ZOOGDIEREN	30
5.6.1	<i>Vleermuizen</i>	<i>30</i>
5.6.2	<i>Overige zoogdieren.....</i>	<i>30</i>
5.7	VLINDERS EN LIBELLEN.....	31
6	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	33
6.1	CONCLUSIES	33
6.2	EINDCONCLUSIES	34
7	BRONNEN	35
	BIJLAGE I: DOELSOORTEN VERSCHILLENDE BELEIDSASPECTEN.....	37

BIJLAGE II: INVENTARISATIE FLORA EN FAUNA LANDELIJK GEBIED (TUSSEN MEIJE EN OUDE RIJN).	39
BIJLAGE III: KAARTJE WAARDEVOLLE SLOTEN	41
BIJLAGE IV: VOGELTELLINGEN	43
BIJLAGE V: INVENTARISATIE FLORA EN FAUNA IN 'HET VENSTER'	45
BIJLAGE VI: AANGETROFFEN SOORTEN BEHORENDE BIJ BELEIDSASPECTEN	47

1 Inleiding

De gemeente Bodegraven is nauw betrokken bij de herijking van het lange termijnbeleid voor het veenweidegebied Gouwe Wiericke, waartoe ook het gebied ten zuiden van de Meije wordt gerekend. Voor de uitvoering van het Gouwe-Wierickeproject is een samenwerking tot stand gekomen tussen de provincie Zuid-Holland, de hoogheemraadschappen van Rijnland en de Stichtse Rijnlanden en de gemeenten Gouda, Reeuwijk, Vlist, Waddinxveen en Bodegraven. Door de betrokken partijen werd besloten dat er een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd wordt naar een aantal nieuwe beleidsdoelen. Deze doelen liggen op het vlak van verbetering van het waterbeheer en natuurontwikkeling t.b.v. de aanleg van de Groene Ruggengraat.

Onderdeel van dit haalbaarheidsonderzoek vormt een samenvattende inventarisatie van de bestaande, beschermde natuurwaarden van het betrokken veenweidegebied in de gemeente Bodegraven. Deze informatie kan onder meer bijdragen aan de ruimtelijke onderbouwing van het bestemmingsplan.

De gemeente Bodegraven heeft Watersnip Advies gevraagd een inventarisatie uit te voeren voor het deel van het landelijk gebied van Bodegraven Noord, dat relevant is voor de natuurontwikkeling. In de rapportage wordt tevens naar verschillende voorgenomen en wettelijke beleidsaspecten binnen de natuurontwikkeling gekeken. Belangrijke beleidsonderdelen zijn; de Groene Ruggengraat, de Ecologische Hoofdstructuur, de relevante Natura 2000-gebieden gerelateerd aan de Natuurbeschermingswet, de Flora- en faunawet en de Rode lijstsoorten in verband met het Provinciaal Compensatiebeginsel. Verder heeft de gemeente Bodegraven een lijst van belangrijke aandachtsoorten opgesteld, waar tijdens het onderzoek extra aandacht aan besteed is.

Voor deze rapportage is gebruik gemaakt van bestaande onderzoeken van onder andere SOVON, RAVON en FLORON. Daarnaast hebben gekwalificeerde medewerkers van Watersnip Advies meerdere veldinventarisaties uitgevoerd in het plangebied. Verder is gebruik gemaakt van externe deskundigen voor enkele specifieke soort(groepen). Voor een groot deel van de soortgroepen is vooral gekeken naar het voorkomen van de soorten en niet zo zeer naar de aantallen. Op deze manier is vooral de biodiversiteit in beeld gebracht. Voor de weidevogels en wintervogels zijn ook tellingen opgenomen.

De bevindingen van al de onderzoeken en inventarisaties zijn samengevoegd in deze overzichtelijke rapportage. Per beleidsonderdeel wordt aangegeven welke aanwezige soorten hiervoor van belang zijn. Aan het eind worden enkele, vooraf opgestelde kernvragen beantwoord. Tenslotte worden op grond van alle gegevens conclusies getrokken, die bruikbaar zijn voor het wettelijk vereiste behoud en herstel van biodiversiteit in dit deel van het landelijk gebied van de gemeente.

2 Doel van het onderzoek

2.1 Onderzoeksgebied

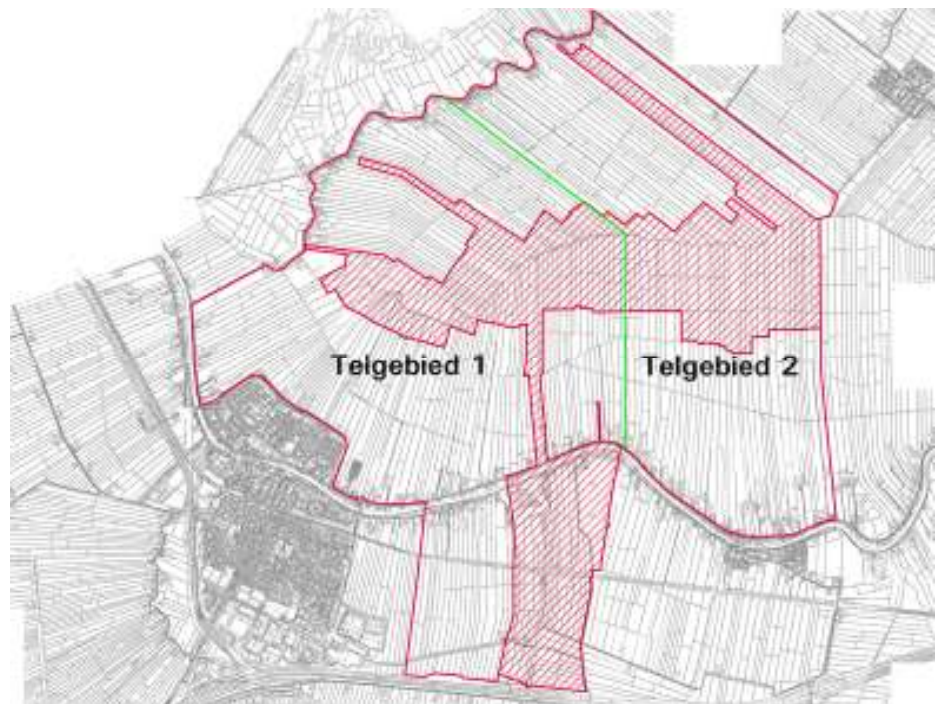
Bodegraven Noord is een onderdeel van het veenweidegebied in Zuid-Holland en Utrecht. Het gebied dat door Watersnip Advies onderzocht is, bevindt zich grotendeels aan de noordzijde van de Oude Rijn, met name rond de Meijekade en de Noordzijdsekaade. Dit deel van het gebied is aangewezen als onderdeel van de Groene Ruggengraat en tevens begrensd als reverbwaats- of natuurontwikkelingsgebied. Daarnaast is ook een deel van 'Het Venster' van Bodegraven, tussen de Oude Rijn en de Rijksweg A12 meegenomen in de inventarisatie. Het onderzoeksgebied bestaat voornamelijk uit grasland. Een enkel perceel wordt gebruikt als akkerland voor maïsteelt. Het is een zeer open gebied met slechts hier en daar wat geriefhoutbosjes. De meeste bomen staan met name op de houtkades en geriefhout wordt vooral aangetroffen bij de boerderijstroken.

Het landschap van Bodegraven Noord heeft een Middeleeuws ontginningspatroon en een uitgebreid slotenstelsel. Al vanaf het jaar 1200 was er in het gebied sprake van uitgebreide bebouwing en bewoning.

Het gebied kent twee bebouwingslinten, langs de Oude Rijn en langs de rivier de Meije. Vanuit de bebouwingslinten steekt de verkaveling het middengebied in. De percelen kenmerken zich doordat ze zeer lang, tot wel twee á drie kilometer en smal zijn. De afwatering gaat doormiddel van brede dwarsweteringen.

De bodem van de kern van het veenweidegebied bestaat voornamelijk uit broekveen. Langs de Oude Rijn zijn in de loop der eeuwen door

overstromingen zand en klei afgezet. Ook langs de veenrivier de Meije bevinden zich stroken met klei.

Figuur 1: Inventarisatiegebied

Figuur 1 laat een overzichtskaart zien van het inventarisatiegebied. De nadruk van de inventarisatie ligt binnen de rode gebieden. Een deel van dit gebied is gekocht door DLG en in het beheer van Vereniging Natuurmonumenten. Tevens is zijn telgebied 1 en 2 (groene lijn) aangegeven, wat voor belang is voor de wintervogeltelling.

2.2 Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek is het in beeld krijgen van de beschermde, huidige natuurwaarden die aanwezig zijn in met name het veenweidegebied van Bodegraven Noord en 'Het Venster' tussen de Oude Rijn en Rijksweg A12, met de focus op de delen die relevant zijn voor de ontwikkeling van de Groene Ruggengraat.

2.3 Kernvragen

Om de doelstelling van de inventarisatie te waarborgen zijn voor aanvang van de werkzaamheden een aantal duidelijke kernvragen opgesteld;

- Welke beschermde soorten flora en fauna zijn thans in het projectgebied aan te treffen?
- Welke indicatorsoorten komen in het betreffende gebied voor, ervan uitgaande dat bij de toekomstige natuurontwikkeling twee ecosysteemprofielen leidend zullen zijn, te weten "Moeras, struweel en groot open water" en "Grasland met klein open water"?
- In hoe verre betreft het ook soorten die relevant zijn in de aangrenzende Natura 2000-gebieden in Reeuwijk en Nieuwkoop?
- Wat is de kwaliteit en omvang van de plaatselijke weidevogelpopulatie?

Figuur 2: Polder Weijland met peilstok (ONAP)

3 Onderzoeksmethode

3.1 Methode

Voordat begonnen is met de inventarisatie in het veld, is eerst bekeken welke groepen, flora en fauna, er in het gebied onderzocht moesten worden. Vervolgens is er gekeken naar bestaande gegevens via het Natuurloket. Het Natuurloket geeft aan of in de betreffende kilometerhokken tijdens eerdere inventarisaties beschermde planten- en diersoorten aangetroffen zijn. Daarna zijn bestaande gegevens verzameld en is bureaustudie uitgevoerd.

Ervaren medewerkers van Watersnip Advies zijn het gebied ingegaan om zeer gericht bepaalde dier- en plantengroepen te inventariseren. Daarbij is ook gebruik gemaakt van enkele specialisten die gericht enkele complexe soortgroepen onderzocht hebben.

3.2 Bureaustudie

In de bureaustudie zijn naast het raadplegen van het Natuurloket, diverse internetsites, relevante artikelen en verspreidingskaarten (o.a. RAVON) geraadpleegd, om te bepalen welke (streng) beschermde soorten in het plangebied zouden kunnen voorkomen. De Agrarische Natuurvereniging 'De Parmey' heeft in de afgelopen jaren verschillende onderzoeken laten uitvoeren naar de aanwezige flora en fauna binnen hun gebied. Ook deze informatie is gebruik gemaakt voor het schrijven van dit rapport.

Daarnaast is onderzocht welke ecologische wet- en regelgeving er van belang is voor het onderzoeksgebied. Hieronder wordt aangegeven om welke aspecten het gaat binnen het gebied in Bodegraven Noord. De plant- en diersoorten die aangewezen zijn als indicator- of doelsoort binnen deze beleidsaspecten zijn opgenomen in bijlage I.

Tevens wordt, indien van toepassing, aangegeven welke doelsoorten er van belang zijn binnen een beleidsaspect. Voor de beschrijving in deze rapportage is het gebied in twee delen gesplitst. Het Landelijk gebied (hoofdstuk 4) en 'Het Venster' tussen de A12 en de Oude Rijn (hoofdstuk 5).

3.3 Beleidsaspecten

3.3.1 Groene Ruggengraat (EHS)

De Groene Ruggengraat is een onderdeel van de robuuste verbindingszone voor wetlandsoorten tussen de Zeeuwse Delta en het Lauwermeer. In het westen van Nederland loopt de Groene Ruggengraat van het Natuurgebied Biesbosch naar het Gooimeer. Deze verbindingszone verbindt een aantal natuurgebieden, waaronder de Reeuwijkse plassen en de Nieuwkoopse plassen. Deze natuurgebieden maken deel uit van het tracé Gouwe Wiericke. Voor dit tracé zijn de doelen gebaseerd op twee ecosysteemtypen: 'Moeras, struweel en groot open water' en 'Grasland met klein open water'. Vervolgens zijn er aan deze ecosysteemtypen verschillende natuurdoeltypen gekoppeld, die in dit deel van de Natte as reeds aanwezig zijn of gerealiseerd moeten worden. Aan deze natuurdoeltypen zijn weer ecoprofielen gekoppeld. Een ecoprofiel is een beschrijving van kenmerken van habitatkwaliteit en ruimtelijke samenhang voor een groep van soorten die ongeveer gelijke eisen stellen aan de verbinding. Een ecoprofiel wordt gesymboliseerd door één kenmerkende soort.

Voor de Nieuwkoopse plassen, Reeuwijkse plassen en Krimpenerwaard zijn de ecosysteemttypen verder uitgewerkt. Er zijn per gebied meer doelsoorten aangewezen. De doelsoorten die voor de Nieuwkoopse plassen verder uitgewerkt zijn worden ook meegenomen in deze rapportage.

3.3.2 Ecologische hoofdstructuur

De Ecologische hoofdstructuur is een netwerk van bestaande en nog te ontwikkelen natuurgebieden die met elkaar verbonden zijn door middel van ecologische verbindingzones. Op deze manier wordt voorkomen dat natuurgebieden geïsoleerd raken en soorten uitsterven. De bescherming van de Ecologische hoofdstructuur gebeurt via de regeling van de Ruimtelijke ordening. Onder de nieuwe Wet Ruimtelijke ordening (Wro) is het beschermingsregime door het Rijk vastgelegd in de AMvB Ruimte. Via de provinciale verordeningen werkt dit regime door in de gemeentelijke bestemmingsplannen. Binnen het gebied liggen een tweetal ecologische verbindingzones. Eén verbindingzone loopt van west naar oost door het gebied, de verbinding Boskoop/Reeuwijk – Bodegraven Noord en is een zone van moeraselementen (stapstenen) die geschikt is voor kritische diersoorten. Deze zone is ongeveer 10 kilometer lang en 30 meter breed en bestaan uit delen moeras met goed ontwikkelde, kruidenrijke moerasvegetatie met rietland, wilgenbosjes en enkele ondiepe open plasjes en een netwerk van watergangen met goed ontwikkelde vegetatie.

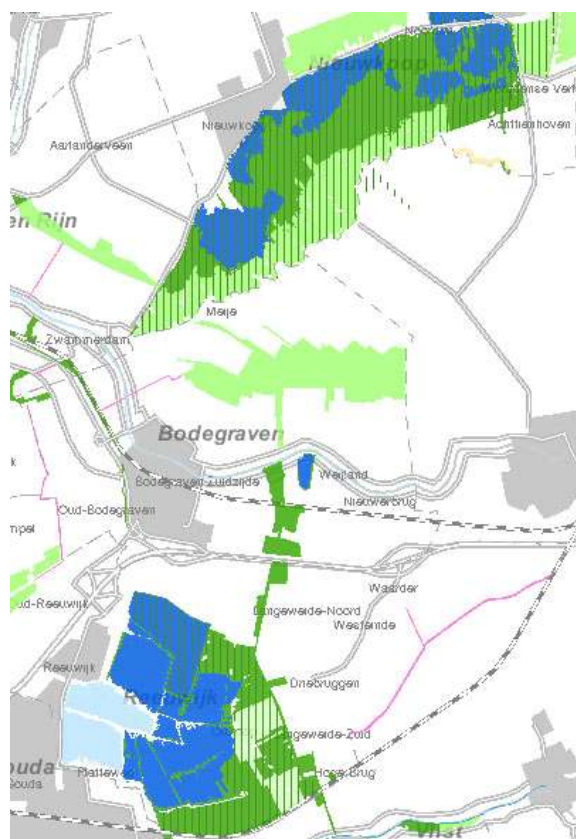
De andere verbindingzone loopt van noord naar zuid, de verbinding Bodegraven Noord - Reeuwijk en verbindt de Reeuwijkse- en Nieuwkoopse plassen. Deze verbindingzone bestaat uit een aaneengesloten moerasverbinding die geschikt is voor zeer kritische soorten. Deze zone is ongeveer 8 kilometer lang en 50 – 100 meter breed. De moerasverbinding loopt langs watergangen met niet te voedselrijk, schoon water met een goed ontwikkelde waterplantenvegetatie. Ook de oevers zijn zeer kruidenrijk met riet, wilgenbosjes en enkele open plasjes.

3.3.3 Natura 2000

De Natura 2000 is een netwerk van Europese natuurgebieden waarin beschermde plant- en diersoorten voorkomen. De Natura 2000 komt voort uit de bescherming van Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebieden. Deze is in Nederland geregeld in de Natuurbeschermingswet 1998 (NB-wet). In de omgeving van het inventarisatiegebied liggen twee Natura 2000 gebieden, te weten de Nieuwkoopse plassen & de Haack aan de noordkant en de Broekvelden, Vettenbroek & Polder Stein aan de zuidkant.

3.3.4 Flora- en faunawet

Op 1 april 2002 is de Flora- en faunawet (FF-wet) van kracht geworden. De FF-wet regelt de bescherming van planten en dieren in Nederland. Het uitgangspunt van de wet is dat

Figuur 3: Ligging EHS (lichtgroen) en Natura 2000-gebieden (gearceerd)

beschermde planten- en diersoorten geen schade mogen ondervinden. Voor werkzaamheden die geen schade veroorzaken aan beschermde soorten, hoeft vooraf niets geregeld te worden. Als het echter onmogelijk is om schade aan beschermde soorten te voorkomen, dan moet vooraf bepaald worden of er een vrijstelling geldt of dat er een ontheffing moet worden aangevraagd. De voorwaarden verbonden aan een vrijstelling of ontheffing zijn afhankelijk van de mate van bescherming van de plant- en diersoorten die binnen het plangebied voorkomen. De soorten zijn onderverdeeld in drie categorieën: algemeen beschermde soorten (FF-wet tabel 1), streng beschermde soorten (FF-wet tabel 3) en overige soorten (FF-wet tabel 2). De aanwezigheid van (streng) beschermde soorten wordt bepaald door middel van een Flora- en faunatoets. Voor iedere ruimtelijke ingreep, aanleg van wegen, slootdempingen, sloop en bouw van gebouwen en woningen, is een aparte Flora- en faunatoets nodig, waarin bepaald wordt welke soorten er op een specifieke locatie aanwezig zijn, welke mogelijke schade de soorten ondervinden aan de werkzaamheden en welke maatregelen er genomen moeten worden om eventuele schade te voorkomen.

Het is ook mogelijk om in het planconcept, voorafgaande aan de ruimtelijke ingreep, ecologische maatregelen te integreren die de duurzame staat van instandhouding van de (streng) beschermde soorten waarborgen. Het gaat daarbij dus om het voorkómen van schade.

Daarnaast geldt voor alle planten- en diersoorten de algemene zorgplicht uit artikel 2 van de FF-wet. Deze bepaalt dat een ieder die weet dat zijn of haar handelen nadelige gevolgen kan hebben voor flora of fauna, verplicht is om maatregelen te nemen (voor zover redelijkerwijs kan worden gevraagd) die deze negatieve gevolgen zoveel mogelijk voorkomen, beperken of ongedaan maken. De zorgplicht kan gezien worden als algemene fatsoenseis die voor iedereen geldt.

3.3.5 Rode lijstsoorten

De Rode lijsten zijn vastgesteld door het Ministerie van Landbouw, natuur en voedselkwaliteit op grond van het verdrag van Bern dat in september 1979 door Europa is vastgesteld. Deze lijsten geven een overzicht van soorten die in Nederland verdwenen zijn of dreigen te verdwijnen. Men bepaalt dit op basis van zeldzaamheid en/of negatieve trend. Soorten die voorkomen op de Rode lijst hebben geen extra wettelijk bescherming, alleen als ze ook opgenomen zijn in de Nederlandse Flora- en faunawet. De Rode lijsten hebben vooral een signaalfunctie en kunnen richting geven aan het te voeren natuurbeleid. Voor soorten die voorkomen op de Rode lijst geldt het Provinciaal compensatiebeginsel. Dit betekent dat er een compensatieverplichting is voor biotopen (leefgebieden

Figuur 4: Graslanden in de polder met deel van de Meijkade

en groeiplaatsen) van soorten die voorkomen op de Rode lijst. De compensatieverplichting ligt bij de initiatiefnemer van de activiteiten.

3.3.6 Aandachtssoorten

De Gemeente Bodegraven heeft zelf aan de hand van doelsoorten uit het Natura 2000 gebied Nieuwkoopse plassen & de Haeck een lijst met aandachtssoorten opgesteld. Over het voorkomen van deze soorten wil de gemeente graag informatie hebben.

4 Inventarisatie Landelijk gebied

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van de planten- en diersoorten die aangetroffen zijn in het Landelijk gebied (deel tussen de Oude Rijn en de Meije). Tevens wordt aangegeven welke soorten er van belang zijn voor het beleid. Voor een volledige lijst van aanwezige soorten in dit deel van het gebied zie bijlage II.

4.2 Flora

De Natuurwetenschappelijke commissie schrijft in 1979 het volgende over de slootvegetatie in Bodegraven Noord, *“Direct achter de boerderijen in sloten en weteringen met een grote toevoer van mineralen en soms matig vervuild water komen soorten arme vegetaties voor waarin veelal Gedoornde Hoornblad, Bultkroos, Liesgras en Riet het aspect bepalen. In weinig vervuild en voedselrijk water meest naar het centrum van het gebied, komen vegetaties bestaande uit Krabbenscheer, Kikkerbeet en Gele plomp voor met plaatselijk het zeldzame Kransvederkruid. In soortenrijke slootvegetaties welke indicatief zijn voor schoon water groeit als kenmerkende soort Stijve Waterranonkel, welke regelmatig samen voorkomt met onder meer Brede waterpest, Tenger fonteinkruid en Zwanenbloem. In sloten met zeer schoon, soms zelfs enigszins voedselarm water worden zeer soortenrijke vegetaties*

Figuur 5: Veenwortel

aangetroffen die naast Stijve waterranonkel, Waterviolier, Krabbenscheer, Spitsbladig fonteinkruid en Haarfonteinkruid tevens zeldzame soorten als Naaldwaterbies, Kroosmos, Bronmos en verschillende soorten Kranswieren bevatten. In een soortgelijke vegetatie als boven omschreven komt in de Horntak de voor het Hafdistrict zeer zeldzame Gewone waterranonkel voor. Sloopwater van goede kwaliteit komt, gezien de verspreiding van bovengenoemde plantensoorten, op veel plaatsen in het onderhavige gebied voor. Een

goede waterkwaliteit wordt doorgaans aangetroffen op enige afstand van de boerderijen, in polders die reeds geruime tijd een bepaald vast peil hebben dan wel een ten opzichte van zomerpeil relatief hoog winterpeil en vrij ver verwijderd van de plaatsen waar boezemwater wordt ingelaten. In dit verband vallen met name op gebieden ten zuiden van de Rietveldse Kade en – in het bijzonder – ten noorden van Bodegraven en aansluitend hierop een zone ter weerszijden van de Noordzijdskafe”.

In 2002 is door Floron zeer uitgebreid plantenonderzoek gedaan. Voor dit onderzoek zijn 60 plantensoorten aangewezen als ‘aandachtsoorten’. Hiervan zijn 44 soorten ook daadwerkelijk

aangetroffen binnen het plangebied. Als 'aandachtsoorten' gelden alle Rode lijstsoorten en soorten die een hoge ecologische waarde hebben. De meeste aandachtsoorten zijn aangetroffen in en langs de sloten. De weilandpercelen binnen het onderzoeksgebied zijn minder geschikt voor deze soorten, die hoge eisen stellen aan hun leefomgeving. Het agrarische gebruik op de percelen beperkt de levenskansen van deze soorten.

Soorten die redelijk algemeen voorkomen langs de oevers van de sloten zijn, onder andere Echte koekoeksbloem, Gewone dotterbloem, Pijlkruid, Groot moerasscherm, Moeraswederik, Tweerijige zegge, Wilde bertram en Zwarte zegge. In de sloten groeit, vrij algemeen, Gele plomp, Gewone waternavel, Krabbenscheer en Spits fonteinkruid.

Van de soorten die genoemd worden in de rapportage van de Natuurwetenschappelijke commissie, zijn met uitzonderlijk van de vervuilingindicator als Liesgras, alleen Krabbenscheer, Gele plomp, Stijve waterranonkel, Brede waterpest, Zwanenbloem, Waterviolier en Spits(bladig) fonteinkruid in 2002 nog op kleine schaal aangetroffen door Floron. Van bijvoorbeeld Waterviolier waren in 2002 slechts een paar locaties aanwezig. De biodiversiteit in de sloten die afhankelijk is van schoon water is de laatste decennia zeer sterk afgenomen.

Tijdens de inventarisatie van Watersnip Advies is onder andere, Veenpluis, Veenwortel, Wateraardbei en Zwanenbloem aangetroffen langs slootkanten in agrarische percelen.

Zwanenbloem en Gewone dotterbloem zijn beschermd in het kader van de Flora- en faunawet. Het zijn algemeen beschermde soorten (tabel 1). Daarnaast zijn er verschillende Rode lijstsoorten waargenomen, zoals, Brede waterpest (gevoelig), Krabbenscheer (gevoelig), Moerasbasterdwederik (gevoelig), Spits fonteinkruid (kwetsbaar), Veenreukgras (kwetsbaar), Veldgerst (gevoelig), Wateraardbei (gevoelig) en Wilde kievitsbloem (bedreigd).

Voor de Groene Ruggengraat zijn Echte koekoeksbloem en Veenpluis aangewezen als doelsoorten.

Voor het Natura 2000 gebied, Nieuwkoopse plassen & De Haeck is de Groenknolorchis aangewezen als doelsoort, ook de gemeente Bodegraven heeft deze soort aangewezen als aandachtsoort. Deze soort is echter niet aangetroffen binnen het plangebied.

Een klein aantal sloten en slootkanten binnen het inventarisatiegebied is nog steeds zeer waardevol voor bijzondere plantensoorten, die afhankelijk zijn van een goede waterkwaliteit en van een laag bemestingsniveau van de slootkant. Het is vanuit het verleden bekend dat dergelijke sloten en oevers in een groot deel van het gebied voorkwamen. Het is belangrijk

Figuur 6: Slootvegetatie met Wateraardbei

Figuur 7: Gewone dotterbloem

dat waardevolle sloten en slootkanten gehandhaafd blijven en in het gebied verder ontwikkeld worden. De populaties zijn nu als relict te beschouwen en daardoor kwetsbaar. Door het gericht toepassen van bemesting, de beperkte inlaat van gebiedsvreemd water en de opbouw van gradiënten, is de waterkwaliteit te verbeteren. Daardoor krijgen indicatorsoorten voor schoon water weer de kans zich te herstellen. Daarnaast is het van belang dat er extensiever slootschoningsbeheer plaats vindt waarbij de aanwezige Krabbenscheerpopulaties behouden blijft. Een andere mogelijkheid is de inzet van een baggerpomp. Meer onderzoek naar deze aspecten is noodzakelijk. Gebleken is namelijk dat Krabbenscheer veel voorkomt in de gebieden die al langer dan 10 jaar geleden zijn aangekocht door DLG, deze weilanden worden al enige tijd extensiever beheerd. In bijlage III zijn kaartjes opgenomen van Gewone dotterbloem, Echte koekoeksbloem en Krabbenscheer. Deze soorten zijn representatief voor de sloten met een goede slootkantvegetatie en waterplantenvegetatie.

4.3 Vogels

4.3.1 Wintervogels

Voor de vogels die overwinteren in het gebied is op 3 en 4 maart 2010 een uitgebreide telling gedaan (zie bijlage IV). Hierbij is het inventarisatiegebied in twee telgebieden opgedeeld, telgebied 1 in het westen en telgebied 2 in het oosten. Tijdens de inventarisatie is specifiek gekeken naar soorten die gebruik maken van het gebied in de winter, waaronder Smient en Kraakeend. Het probleem was echter dat de telling laat in het seizoen plaatsvond. Daardoor zijn echter al wel een aantal broedvogels, zoals de Grutto en de Kievit waargenomen.

Er is weinig verschil tussen de hoeveelheid soorten en het aantal vogels dat aangetroffen is binnen de twee telgebieden. In totaal zijn er in het westelijk telgebied 25 verschillende soorten waargenomen en in totaal 6107 vogels. In het oostelijk telgebied waren het 28 verschillende soorten en 5950 vogels.

Figuur 8: Smienten

Opvallend is dat het oostelijke telgebied voor de Kievit belangrijker lijkt te zijn is dan het westelijk gebied. In het oostelijk telgebied zijn 1680 kieviten aangetroffen in het westelijk telgebied 615. Tijdens de wintertelling zijn weinig ganzen aangetroffen in het gebied, terwijl deze wel aanwezig waren op de meer zuidelijke percelen, richting de boerderijen.

Alle vogels die zijn waargenomen tijdens de telling zijn beschermd in het kader van de Flora- en faunawet. Dit geldt met name voor nesten van deze vogels. Deze mogen niet opzettelijk verontrust of verstoord worden. Er zijn twee vogelsoorten aangetroffen, tijdens de

wintertelling, waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn. Dit zijn de Slechtvalk en Buizerd. Het is niet waarschijnlijk dat de Slechtvalk zijn nest in het gebied heeft.

Tijdens de telling zijn verschillende Rode lijstsoorten waargenomen, zoals Blauwe kiekendief (gevoelig), Goudplevier (verdwenen uit Nederland als broedvogel), Grote zilverreiger (gevoelig), Grutto (gevoelig), Kramsvogel (gevoelig), Slechtvalk (gevoelig), Tureluur (gevoelig), Veldleeuwerik (gevoelig), Watersnip (bedreigd) en Wintertaling (kwetsbaar).

Voor de Groene Ruggengraat zijn Grote zilverreiger, Kolgans, Krakeend en Smient aangewezen als doelsoorten.

In de Natura 2000 gebieden zijn verschillende vogels aangewezen als doelsoort. Voor het gebied 'Nieuwkoopse plassen & De Haack' zijn de niet-broedvogels, Grote zilverreiger, Kolgans, Krakeend en Smient aangetroffen binnen het inventarisatiegebied. Voor het gebied Broekvelden-Vettenbroek & Polder Stein gaat het om Krakeend en Smient. Van de lijst met aandachtsoorten die aangegeven zijn door de gemeente Bodegraven zijn de volgende soorten waargenomen in het gebied, Grote zilverreiger, Kolgans, Krakeend en Smient.

Figuur 9: Grutto (foto Dhr. F.J. Mayenburg)

Het inventarisatiegebied is zeer waardevol voor verschillende soorten wintervogels. Door de uitgestrektheid en weidsheid van het gebied en de grote mate van rust en stilte, kunnen de wintervogels centraal overwinteren in het gebied. Het is daarom van belang dat deze rustige ruimte binnen het gebied gehandhaafd blijft.

4.3.2 Weide- en broedvogels

In het inventarisatiegebied zijn de weidevogels en broedvogels meerdere malen onderzocht door SOVON, in 2000, 2006 en 2009. Bij deze inventarisaties is onderzoek gedaan in de weilanden van leden van de Agrarische Natuurvereniging, die meewerken aan het agrarische natuurbeheer.

In 2002 heeft bureau Waardenburg ook een inventarisatie uitgevoerd. Dit onderzoek heeft plaatsgevonden in figuur 1 roodgekleurde gebied.

Aantal broedparen weidevogels

Soort	2000	2006	2009
Krakeend	8	6	15
Zomertaling	12	6	0
Slobeend	25	13	9
Kuifeend	1	11	5
Scholekster	74	38	54
Kievit	136	104	149
Watersnip	1	x	x
Grutto	226	103	80
Tureluur	52	28	37
Visdief	1	x	x
Zwarte stern	11	2	31
Veldleeuwerik	53	14	19
Graspieper	3	1	1
Gele kwikstaart	5	x	x

x = geen informatie beschikbaar

Tabel 1: Aantal broedparen weidevogels

Bij de weidevogels zijn een aantal soorten die gezien worden als de primaire weidevogels, deze vogels broeden alleen op graslanden. De primaire soorten zijn, Grutto, Kemphaan, Kievit, Scholekster, Tureluur en Watersnip.

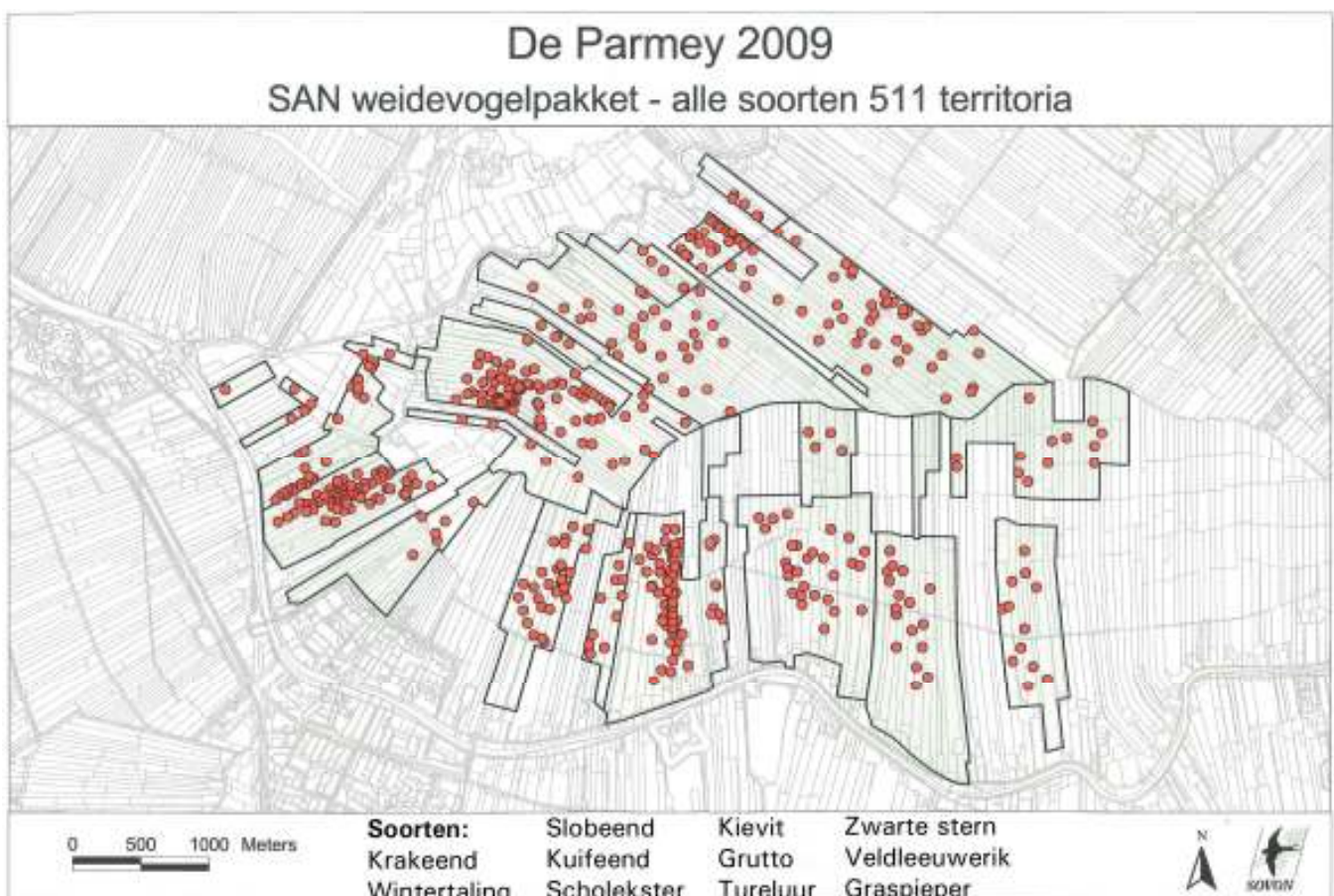
In 2009 kwam de Grutto voor met 98 territoria, de Kievit met 190 territoria, de Scholekster met 68 territoria en de Tureluur met 38 territoria. Daarnaast kwam ook Veldleeuwerik, Visdief, Slobeend en Zwarte stern voor in het gebied. Voor de Zwarte stern zijn binnen het gebied speciale vlotjes in de sloten geplaatst, om op te broeden. In totaal zijn er 511 territoria van belangrijke weidevogelsoorten waargenomen (zie figuur 10). Bij een vergelijking van de hoeveelheid territoria in 2000, 2006 en 2009 blijkt dat deze behoorlijke schommelingen vertonen, waarbij de kritische soorten, Slobeend, Grutto en Graspieper een duidelijke daling vertonen in het aantal territoria. De Zomertaling is helemaal uit het gebied verdwenen. Bij andere soorten is er na een daling weer sprake van lichte stijging, met name bij nieuwkomers, als Krakeend.

In 2010 is door leden van de Parmey geëxperimenteerd met vormen van lichte voorbeweiding gevolgd door een rustperiode, waarin weidevogels de tijd krijgen voor broeden en het grootbrengen van kuikens.

Ook voor deze vogels geldt dat ze beschermd zijn in het kader van de Flora- en faunawet. De nesten van deze soorten mogen niet verontrust of verstoord worden.

Tijdens de inventarisatie van de weide- en broedvogels zijn verschillende Rode lijstsoorten aangetroffen, namelijk Gele kwikstaart (gevoelig), Graspieper (gevoelig), Grutto (gevoelig), Slobeend (kwetsbaar), Spotvogel (gevoelig), Tureluur (gevoelig), Veldleeuwerik (gevoelig), Visdief (kwetsbaar), Watersnip (bedreigd), Wintertaling (kwetsbaar), Zomertaling (kwetsbaar) en Zwarte stern (bedreigd).

Soorten die als doelsoort gelden voor de Groene Ruggengraat zijn Krakeend en Slobeend.

Figuur 10: Overzicht broedterritoria waargenomen door SOVON

Van de doelsoorten die gelden voor de Nieuwkoopse plassen & en De Haeck zijn Krakeend en Zwarte stern aangetroffen in het gebied. Van het gebied Broekvelden-Vettenbroek & Polder Stein zijn Krakeend en Slobeend aangetroffen. Van de aandachtsoorten zijn Krakeend en Zwarte stern waargenomen. Soorten die eventueel mee kunnen profiteren met de Ecologische verbindingzones die door het gebied lopen zijn niet aangetroffen tussen de weide- en broedvogels.

Ook voor deze groep vogels geldt dat het weidse en rustige gebied zeer waardevol is. De openheid van het gebied biedt in zekere zin bescherming, omdat roofdieren zich er moeilijk kunnen verbergen. Binnen de weidevogelrijke gebiedsdelen is de vorming van rietruigte niet gewenst, om de dekkingsmogelijkheden voor roofdieren te beperken. Als er in weidevogelgebied toch verregaande transformatie nodig is in verband met andere natuurdoelen zal voor de gevoelige soorten, als bijvoorbeeld Grutto, compensatie geboden moeten worden. Compensatie van weidevogelgebied moet in de vorm van nieuw weidevogelgebied. Ter illustratie, op het moment dat er 5 hectare weidevogelgebied voor 7 broedparen van de Grutto omgevormd wordt in andere natuur, zal op een andere geschikte locatie 5 hectare voor 7 broedparen moeten worden gerealiseerd. Dit kan door een nieuw aan te wijzen gebied of het gebruik in de broedperiode te extensiveren. Ook het verplaatsen van een sierteeltbedrijf of volkstuinencomplex ten behoeve van de weidevogels behoort tot de mogelijkheden.

4.3.3 Niet-broedvogels

Naast de weide- en broedvogels zijn ook niet-broedvogels onderzocht door SOVON in 2000 en door bureau Waardenburg in 2002. Daarnaast zijn er ook door Watersnip Advies in 2010 waarnemingen gedaan. De meeste vogelsoorten zijn zeer verspreid over het gebied aangetroffen. Een enkele soort, zoals de Holenduif, Spotvogel en Grasmus zijn vooral langs de Noordzijde en Meijekade aangetroffen, omdat de bomen en struiken hier een specifiek biotoop bieden voor deze soorten. Ook op enkele andere plekken waar hakhoutbosjes en houtkades aanwezig zijn komen deze soorten voor.

In het gebied komen ook verschillende roofvogelsoorten voor, waaronder Blauwe kiekendief, Buizerd, Havik, Ransuil, Torenvalk, Bosuil, Bruine kiekendief, Slechtvalk, Sperwer en Steenuil. Deze vogels jagen in het open weilandgebied en hebben hun nesten ook vaak in de bomen van de houtkades en hakhoutbosjes.

Alle vogels zijn beschermd in het kader van de Flora- en faunawet. Een deel van de nesten van roofvogels en uilen zijn jaarrond beschermd. Het gaat hier om de nesten van Buizerd, Havik, Ransuil, Slechtvalk, Sperwer en Steenuil.

Boven de weilanden is ook de Gierzwaluw waargenomen. De nesten van deze soort zijn ook jaarrond beschermd. De verwachting is dat de waargenomen gierzwaluwen vanuit de bebouwde omgeving, bijvoorbeeld Bodegraven naar dit gebied komen om te foerageren. De vogels hebben geen nesten in het inventarisatiegebied.

Onder de niet-broedvogels komen ook verschillende Rode lijstsoorten voor, zoals Blauwe kiekendief (gevoelig), Boomvalk (kwetsbaar), Dwergmeeuw (ernstig bedreigd), Goudplevier (verdwenen uit Nederland als broedvogel), Kemphaan (ernstig bedreigd), Kramsvogel (gevoelig), Oeverloper (gevoelig), Slechtvalk (gevoelig), Steenuil (kwetsbaar), Tapuit (bedreigd) en Ransuil (kwetsbaar).

Waargenomen vogelsoorten die aangewezen zijn voor de Groene Ruggengraat, zijn de Blauwborst, Purperreiger, Smient, Wulp en Zwartkopmeeuw.

Van de doelsoorten die gelden voor het Natura 2000 gebied Nieuwkoopse plassen & De Haeck zijn Purperreiger en Smient aanwezig. Voor het gebied Broekvelden-Vettenbroek & polder Stein, is de Smient aangetroffen. Van de aandachtsoorten zijn tussen de niet-

broedvogels ook de Purperreiger en de Smient waargenomen. Van de voor de Ecologische verbindingzones genoemde soorten zijn geen exemplaren aangetroffen.

Binnen deze vogelgroep is niet alleen het open grasland van belang om te jagen en te foerageren, ook de houtkades en geriefhoutbosjes spelen een belangrijke rol. Juist de combinatie van deze twee, zorgen ervoor dat een grote verscheidenheid aan vogels voorkomt in het inventarisatie gebied. Het is daarom belangrijk dat deze combinatie van open grasland en houtkades behouden blijft.

4.4 Vissen

In 2002 is door RAVON onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van vissen en amfibieën in het inventarisatiegebied. Twee jaar eerder, in 2000, heeft RAVON ook onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van vissen. In 2000 zijn onder andere de Bittervoorn, Kolblei, Brasem en Vetje aangetroffen. Deze soorten zijn in 2002 niet meer aangetroffen. Voor deze soorten is echter nog steeds geschikt biotoop aanwezig binnen het plangebied.

Van de vissen die zijn aangetroffen in 2000 en 2002 zijn de Kleine modderkruiper en de Bittervoorn beschermd in het kader van de Flora- en faunawet, respectievelijk tabel 2 en 3. De Kleine modderkruiper is in de afgelopen jaren in en rond de omgeving van het inventarisatiegebied veelvuldig aangetroffen. De verwachting is dan deze soort dus nog steeds aanwezig is in het gebied.

In 2000 zijn er drie Rode lijstsoorten aangetroffen, namelijk Bittervoorn, Kroeskarper en Vetje (alle drie met de status kwetsbaar). In 2002 is alleen de Kroeskarper nog waargenomen. Deze soort is door medewerkers van Watersnip Advies ook in de omgeving van het gebied aangetroffen. De verwachting is dat ook deze soort nog steeds voorkomt binnen het inventarisatiegebied.

Van de Bittervoorn is bekend dat deze door Watersnip in 2007 is aangetroffen binnen de gemeente Bodegraven. Het is waarschijnlijk dat deze soort aanwezig is in het gebied, aangezien geschikte biotopen voorkomen. Van het Vetje zijn verder geen gegevens bekend. Deze soort is zeer kwetsbaar voor vervuiling en is een echter pionierssoort. De verwachting is dat deze soort nog steeds voor kan komen binnen het plangebied, omdat er echter binnen het gebied nog enkele sloten aanwezig zijn met een redelijk tot goede waterkwaliteit. Dit is gebaseerd op de aanwezigheid van Krabbenscheer en andere ondergedoken waterplanten, waar bovengenoemde vissoorten bij gebaat zijn.

Voor de Groene Ruggengraat zijn Bittervoorn, Kleine modderkruiper en Vetje aangewezen als doelsoorten.

Figuur 11: Bittervoorn

Figuur 12: Poelkikker

Voor de beide Natura 2000 gebieden geldt dat de Bittervoorn en Kleine modderkruiper zijn aangewezen als doelsoorten. Deze soorten behoren ook tot de kwalificerende soorten.

Binnen het plangebied zijn momenteel veel waardevolle sloten aanwezig voor de beschermde vissoorten. Deze sloten moeten geïntegreerd worden in de herinrichtingsplannen om de biotopen voor de beschermde soorten te behouden.

4.5 Amfibieën

Ook voor de amfibieën geldt dat ze meerdere keren door RAVON zijn onderzocht in 2002, maar ook vóór 2002, waarvan de oudste waarneming van 1975 is. Deze oudste waarneming behelst de Heikikker. Deze kikkersoort stelt heel specifieke eisen aan zijn voortplantingsbiotoop. Het water van de sloten moet een pH hebben van 4 – 5,5. De verwachting is dat deze soort niet meer voorkomt in het inventarisatiegebied. Daarvoor is de agrarische cultuurdruk te hoog geworden.

Een andere soort die in 2002 niet meer is aangetroffen is de Rugstreeppad, de laatste waarneming in het gebied is uit 1994. Watersnip Advies heeft echter in de afgelopen jaren regelmatig waarnemingen gedaan van de Rugstreeppad in en rond de omgeving van het inventarisatiegebied, met name in de buurt van de bebouwing, volkstuincomplexen en akkerland. Hij werd onder ideale inventarisatie-omstandigheden in mei 2010 door Watersnip deskundigen niet gehoord tijdens de veldbezoeken. De verwachting is echter wel dat de Rugstreeppad nog voor kan komen binnen het plangebied. Dit zal echter op kleine schaal zijn, in de omgeving van de bebouwing. Bij verandering van biotoop kan de Rugstreeppad zich snel uitbreiden naar het inventarisatiegebied.

Alle amfibieën zijn beschermd in het kader van de Flora- en faunawet. Een aantal soorten heeft echter een strengere bescherming dan andere soorten. De Heikikker, Poelkikker en Rugstreeppad komen voor op tabel 3 van de FF-wet en in bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Hiervan komen de Poelkikker en Rugstreeppad naar verwachting nog voor in het gebied. Bovengenoemde soorten zijn ook soorten van de Rode lijst. De Poelkikker heeft de status kwetsbaar en de Rugstreeppad de status gevoelig.

Voor de Groene Ruggengraat zijn de Heikikker, Poelkikker en Rugstreeppad aanwezen als doelsoorten.

Er zijn geen amfibieën aangewezen als doelsoorten binnen de Natura 2000 gebieden. De Rugstreeppad is wel een belangrijke soort voor de beide Ecologische verbindingzones.

Ook voor de amfibieën geldt dat er in het inventarisatiegebied nog sloten aanwezig zijn die een geschikt biotoop vormen. Deze biotopen moeten ook geïntegreerd worden in de natuurontwikkelingsplannen.

4.6 Zoogdieren

4.6.1 Vleermuizen

Op het gebied van vleermuizen is niet heel veel literatuur beschikbaar. Medewerkers van Watersnip Advies hebben vleermuisinventarisaties uitgevoerd met een Batdetector (Petterson D200) in een deel van de weilanden en op de houtkade. In de polder is zeer weinig activiteit waargenomen. De weilanden worden niet veel overgestoken of bejaagd. Er is echter wel een exemplaar van de Watervleermuis aangetroffen, die de sloten gebruikt als foerageergebied en migratieroute. Bij enkele geriefhoutbosjes op de weilanden zijn de Laatvlieger en de Gewone dwergvleermuis foeragerend waargenomen. Ook langs de Houtkade zijn deze vleermuissoorten waargenomen. De houtkade wordt in beperkte mate gebruikt als foerageer-

en migratieroute, omdat het geen doorlopende verbinding is. De houtkade kan wel gebruikt worden als tijdelijke verblijfplaats voor zowel de Gewone dwergvleermuis als de Laatvlieger. Langs het bebouwingslint langs de Oude Rijn is wel meer vleermuisactiviteit waargenomen. Ook hier zijn de Gewone dwergvleermuis en de Laatvlieger aangetroffen. De kans dat de aanwezige bebouwing wordt gebruikt als rust- en verblijfplaats is zeer groot.

Uit onderzoek van mevr. A.J. Haarsma (werkzaam aan promotie-onderzoek aan de universiteit van Leiden) blijkt dat de Meijekade zowel als voedselgebied, als rust- en verblijfplaats een belangrijke rol speelt voor de Meervleermuis. Ook de weilanden tussen de Meijekade en de Nieuwkoopse plassen worden als foerageergebied van de Meervleermuis aangemerkt. Daarnaast is bekend dat deze soort ook voorkomt langs de Oude Rijn en de Enkele- en Dubbele Wiericke. En ook de Reeuwijkse Hout is een belangrijk foerageergebied voor deze soort.

Alle vleermuissoorten, Gewone dwergvleermuis, Laatvlieger en Watervleermuis, zijn beschermd in het kader van de Flora- en faunawet (tabel 3 en Habitatrichtlijn bijlage IV). De aangetroffen vleermuizen worden verder niet als doelsoorten genoemd voor de diverse beleidsonderdelen.

De Meervleermuis wordt genoemd als aandachtsoort en als doelsoort voor de Groene Ruggengraat en de Nieuwkoopse plassen & De Haeck.

Momenteel is het gebied voor vleermuizen niet heel erg interessant, er wordt slechts beperkt gebruik van gemaakt. Voor de vleermuizen is het interessant om bij de herinrichting van het gebied een noord-zuid verbinding te creëren, door middel van een rietzone of moerasstrook, waardoor de vleermuizen meer gebruik gaan maken van het centrale gebied met houtkade.

4.6.2 Overige zoogdieren

In 2002 heeft bureau Waardenburg bv tijdens de inventarisatie naar broedvogels ook enkele zoogdiersoorten waargenomen. Ook de externe deskundigen van Watersnip Advies hebben

zoogdieren waargenomen. Hierbij gaat het met name om de Haas.

Informatie over de aanwezige zoogdiersoorten is onder andere verstrekt door dhr. R. Vergeer. Dhr. Vergeer is muskusratvanger binnen het gebied. Daardoor komt hij ook in contact met de overige zoogdieren die soms als bijvangst gevangen worden.

Zoogdiersoorten die zowel op de graslanden als rond de houtkades voorkomen, zijn Bruine rat, Bunzing, Egel, Haas, Hermelijn, Mol, Muskusrat, Veldmuis, Veldspitsmuis, Vos, Wezel en Woelrat. Daarnaast is op en rond de houtkades de Bosmuis waargenomen.

De Bunzing, Bosmuis, Egel, Haas, Hermelijn, Mol, Veldmuis, Vos, Wezel en Woelrat zijn algemeen beschermde soorten in het kader van de Flora- en faunawet (tabel 1). De Veldspitsmuis is een streng beschermde soort (tabel 3). Deze soort is tevens een Rode lijstsoort (gevoelig).

Figuur 13: Hazen in het weiland (foto dhr. H.G van der Weijden)

Er zijn in het gebied geen soorten aangetroffen die genoemd worden in het kader van de Groene Ruggengraat. De Hermelijn wordt voor beide Ecologische verbindingszones genoemd als doelsoort.

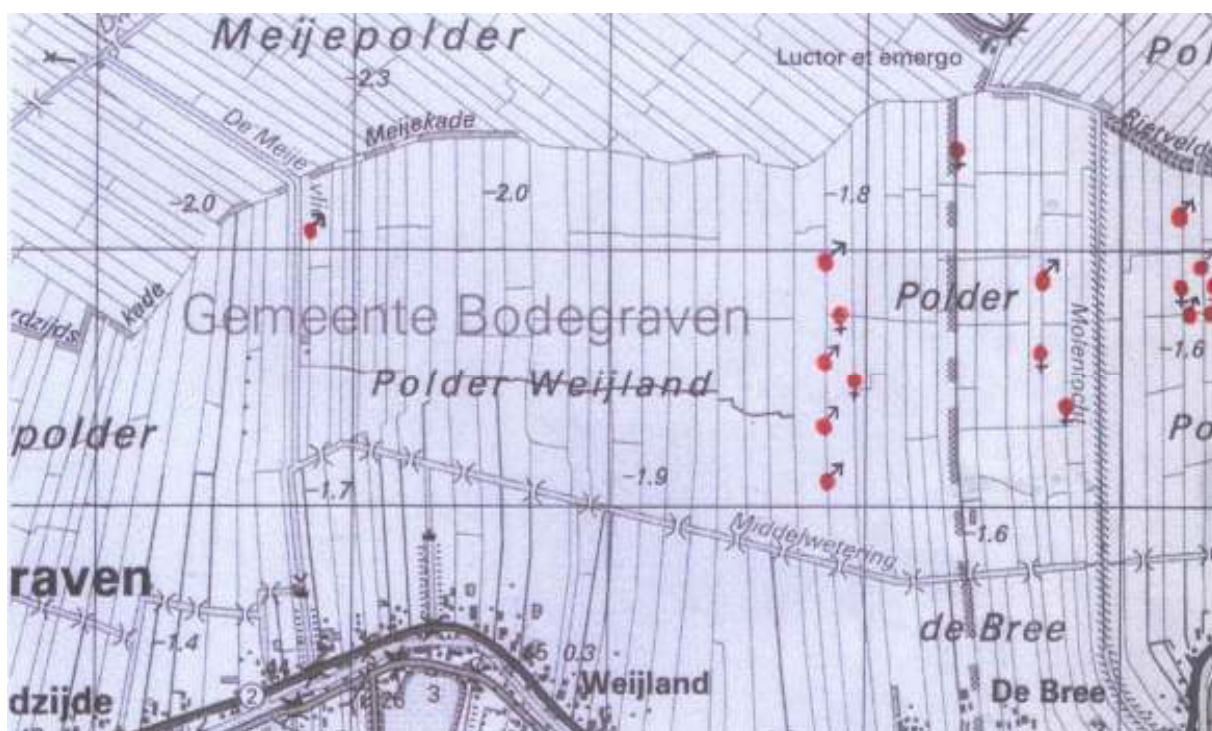
Er komen binnen het inventarisatiegebied redelijk wat zoogdiersoorten voor. Dit zijn met name soorten die profiteren van de combinatie open grasland en dekking biedende houtkades. Met de juiste inrichtingsmaatregelen kunnen er binnen het gebied meer biotopen voor deze soorten gerealiseerd worden. Dit kan echter wel conflicteren met de weidevogelstelling.

4.7 Vlinders, libellen en juffers

In 2002 is door Bureau Waardenburg bv een inventarisatie gedaan van onder andere broedvogels en insecten. Hierbij is ook onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van vlinders, libellen en juffers. Tijdens dit onderzoek zijn meerdere vlinders waargenomen, zoals Argusvlinder, Atalanta, Citroenvlinder, Dagpauwoog, Klein geaderd witje en Klein koolwitje. Daarnaast zijn er meerdere libellen en juffersoorten aangetroffen, waaronder Blauwe glazenmaker, Gewone oeverlibel, Bruine glazenmaker, Glassnijder, Groene glazenmaker, Grote roodoogjuffer, Houtpantserjuffer en Lantaarntje.

Op verschillende data in juni, juli en augustus 2010 is een specialist van Watersnip Advies in het veld geweest om onderzoek te doen naar libellen en juffers. Hierbij ging het met name om de aanwezigheid van de Rode lijstsoort, Groene glazenmaker te onderzoeken. Deze soort is 16 maal aangetroffen binnen het plangebied. Verder zijn ook Grote keizerlibel, Kleine roodoogjuffer, Oeverlibel, Paardenbijter en Vroege glazenmaker aangetroffen.

Van de aangetroffen soorten binnen het plangebied is de Groene glazenmaker beschermd in het kader van de Flora- en faunawet (tabel 3 en Habitatrichtlijn bijlage IV). Rode lijstsoorten die zijn waargenomen, zijn Glassnijder (kwetsbaar), Groene glazenmaker (bedreigd) en Vroege glazenmaker (kwetsbaar).

Figuur 14: Locaties waargenomen Groene glazenmakerterritoria 2010 (kaart dhr. H.G. van der Weijden)

De Groene glazenmaker is aangewezen als doelsoort voor de Groene Ruggengraat. Verder zijn enkele aanwezige soorten aangewezen voor de Ecologische verbindingzones zoals, Bruine glazenmaker, Glassnijder, Groene glazenmaker en Vroege glazenmaker. Soorten die kunnen meeprofitieren van de maatregelen zijn, Grote roodoogjuffer en Variabele waterjuffer.

De aanwezigheid van de Groene glazenmaker binnen het inventarisatiegebied hangt sterk samen met de aanwezigheid van Krabbenscheer waar deze soort zijn eieren op legt. Er zijn binnen het gebied veel waardevolle sloten met Krabbenscheer aangetroffen. Het is van belang deze biotopen worden geïntegreerd in de natuurontwikkeling.

4.8 Overige soorten

Tijdens de onderzoeken zijn ook nog enkele andere diersoorten aangetroffen, die niet direct met binnen een bepaald onderzoek passen. Deze soorten zijn opgenomen in bijlage I. Er zijn onder de overige soorten geen soorten aangetroffen die van belang zijn voor een bepaald beleidsonderdeel.

Figuur 15: Groene glazenmaker (foto dhr. G.H. Overbeek)

5 Inventarisatie 'Het Venster'

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van de planten- en diersoorten die tijdens de inventarisatie aangetroffen zijn in het inventarisatiegebied 'Het Venster' (tussen Oude Rijn en Rijksweg A12). Hierbij wordt ook aangegeven welke soorten er van belang zijn voor het beleid. De aangetroffen soorten in 'Het Venster' zijn opgenomen in bijlage V.

5.2 Flora

Medewerkers van Watersnip Advies hebben onderzoek gedaan naar de aanwezige flora in het gebied 'Het Venster'. Er zijn, met name in en langs de sloten interessante planten waargenomen. Langs de slootkanten zijn onder andere de volgende soorten waargenomen, Bitterzoet, Blauw glidkruid, Egelboterbloem, Gewone dotterbloem. Moeraswederik, Watermunt en Zwanenbloem. In het water zijn Gele plomp, Kikkerbeet, Klein kroos, Krabbenscheer, Stomp fonteinkruid, Schedefonteinkruid en Veenwortel gevonden. Vele van deze soorten zijn indicatorsoorten voor een goede waterkwaliteit.

Figuur 16: Krabbenscheer met Pijlkruid en Waterpest

Uit de literatuur blijkt dat in de Put van Broekhoven, in het verleden diverse kranswiersoorten voorkwamen. Kranswieren zijn pioniersoorten in minder voedselrijke en heldere wateren. Tijdens onderzoek van Watersnip Advies zijn geen kranswieren of fonteinkruiden aangetroffen in de plas. Dit onderzoek heeft echter laat in het seizoen plaatsgevonden. De eigenaren van de plas geven echter aan dat de waterkwaliteit in deze plas de laatste jaren is verslechterend, doordat het doorzicht steeds minder is

geworden. Een oorzaak van deze verslechtering is de hoeveelheid vogels die hier 's winters aanwezig zijn. Het is mogelijk dat stikstofdepositie hierin een rol speelt.

Gewone dotterbloem en Zwanenbloem zijn soorten die algemeen beschermd zijn in het kader van de Flora- en faunawet (tabel 1). Daarnaast zijn er enkele Rode lijstsoorten aangetroffen, ten weten Krabbenscheer (gevoelig), Moerasbasterdwederik (gevoelig) en Stomp fonteinkruid (Kwetsbaar).

Soorten die van belang zijn voor de Groene Ruggengraat, de Natura 2000 gebieden en als aandachtsoorten van de gemeente zijn niet aangetroffen in dit deel van het plangebied.

Een deel van de sloten binnen 'Het Venster' heeft een relatief goede waterkwaliteit wat blijkt uit de ontwikkeling van bijzondere plantensoorten, zoals Krabbenscheer en fonteinkruiden. Bij de ontwikkeling van het gebied is het belangrijk dat deze bijzondere sloten gehandhaafd blijven. Dit houdt in dat sloten ook niet overal verbreed moeten worden. Juist de smalle, doodlopende sloten, die regenwater vasthouden, bieden geschikt leefgebied voor allerlei watervegetatie. Door verbreding van deze sloten kunnen deze biotopen verloren gaan. Voor de exacte locatie van Krabbenscheer zie bijlage III.

5.3 Vogels

5.3.1 Wintervogels

Binnen het inventarisatiegebied 'Het Venster' valt ook het vogelreservaat 'Weijpoortsche plas', ook wel bekend als de 'Put van Broekhoven'. De afgelopen jaren zijn er in de winterperiode maandelijks vogeltellingen gedaan in het vogelreservaat (zie bijlage IV).

Uit de gegevens blijkt dat een aantal vogelsoorten ieder jaar in grote aantallen aanwezig zijn in het reservaat, dit zijn met name watervogels zoals, Krakeend, Kuifeend, Slobeend, Smient, Stormmeeuw, Wilde eend en Wintertaling. Uit de tellingen blijkt dat met name van 2001 – 2005 de plas door grote aantallen vogels gebruikt werd, waarbij in 2002 het grootste aantal vogels aanwezig was. Er waren dat jaar 31.191 vogels aanwezig. 25.971 hiervan waren smienten. In de laatste jaren vanaf 2006, vindt er een afname plaats van de hoeveelheid vogels op de plas. Voor alle cijfers van de wintervogeltellingen, zie bijlage IV.

Daarnaast zijn er ook kleine vogelsoorten aanwezig in de bomen en struiken rond de plas, waaronder Koolmees, Huismus, IJsvogel, Pimpelmees en Ringmus.

Figuur 17: Put van Broekhoven

Alle vogels zijn beschermd in het kader van de Flora- en faunawet. Tijdens die tellingen

zijn verschillende Rode lijstsoorten waargenomen, zoals Brilduiker (gevoelig), Grote mantelmeeuw (gevoelig), Grote zilverreiger (gevoelig), Huismus (gevoelig), Matkop (gevoelig), Pijlstaart (bedreigd), Ransuil (kwetsbaar), Ringmus (gevoelig), Roerdomp (bedreigd), Roodhalsfuut (gevoelig), Slobeend (kwetsbaar) en Wintertaling (kwetsbaar).

In het gebied zijn meerdere vogelsoorten aangetroffen die doelsoort zijn in het kader van de Groene Ruggengraat zoals, Grote zilverreiger, Krakeend, Roerdomp, Slobeend en Smient. In de Natura 2000 gebieden zijn verschillende vogels aangewezen als doelsoort. Voor het gebied 'Nieuwkoopse plassen & De Haeck' zijn de niet-broedvogels Grote zilverreiger, Krakeend en Smient aangetroffen tijdens de inventarisaties. Voor het gebied 'Broekvelden-Vettenbroek & Polder Stein' gaat het om Slobeend, Krakeend en Smient.

Van de lijst met aandachtsoorten die aangegeven zijn door de gemeente Bodegraven, zijn Grote zilverreiger, Krakeend en Smient waargenomen in het gebied.

Voor de wintervogels is met name de Put van Broekhoven een belangrijk onderdeel binnen 'Het Venster', als rust- en foerageergebied. Bij natuurontwikkeling is het belangrijk deze put te handhaven en bij de plannen te betrekken.

5.3.2 Weide- en broedvogels

Tijdens bezoeken aan 'Het Venster' hebben medewerkers van Watersnip advies in het gebied tussen de spoorlijn en Rijksweg A12 diverse paren Grutto's, Tureluur, Kievit, Scholekster en Slobeend broedend waargenomen. Daarnaast wordt het gebied gebruikt door Buizerd, Bruine kiekendief, Bosuil en Torenvalk, die waarschijnlijk ook broedt in het gebied.

De Rietzanger vertoont territorium gedrag langs de Prinsendijk (Enkele Wiericke) tussen spoorlijn en A12.

Hoewel kleinschaliger, is ook 'Het Venster' een belangrijk gebied voor meerdere soorten broedvogels. Bij natuurontwikkeling binnen dit gebied dient men rekening te houden met de aanwezigheid van broedvogelterritoria van onder meer weidevogelsoorten van de Rode lijst.

Figuur 18: Tureluur

5.4 Vissen

Tijdens de visinventarisatie van Watersnip, zijn Baars en Kleine modderkruiper gevangen. Baars is niet beschermd in het kader van de Flora- en faunawet, Kleine modderkruiper wel (tabel 2).

Uit de bureaustudie blijkt verder dat de (streng) beschermde Bittervoorn (FF-wet tabel 3, Rode lijst status kwetsbaar) voorkomt in de omgeving van het geïnventariseerde gebied. Bemonsteringen door de 's-Gravenhaagse Hengelsportvereniging bevestigen dat de Bittervoorn en Kleine modderkruiper voorkomen in de Enkele Wiericke.

Ook de Rode lijstsoorten Kroeskarper en Vetje (beide status kwetsbaar) komen voor in de omgeving. Omdat er binnen 'Het Venster' meerdere sloten aanwezig zijn met een redelijke waterkwaliteit is de verwachting dat deze soorten ook binnen het gebied voorkomen. De soorten Bittervoorn, Kleine modderkruiper en Vetje zijn doelsoorten voor de Groene Ruggengraat. Voor de beide Natura 2000 gebieden geldt dat Bittervoorn en Kleine modderkruiper zijn aangewezen als doelsoorten. Deze soorten behoren ook tot de kwalificerende soorten.

Binnen 'Het Venster' zijn meerdere sloten aanwezig die een goed biotoop vormen voor beschermde vissoorten. Het is belangrijk dat de visbiotopen geïntegreerd worden in de plannen voor natuurontwikkeling

5.5 Amfibieën

Tijdens de veldinventarisatie zijn de algemeen beschermde Bruine kikker, Bastaardkikker en Kleine watersalamander aangetroffen. Er kan aangenomen worden dat ook de algemeen beschermde Gewone pad voorkomt binnen het plangebied.

Alle amfibieën zijn beschermd in het kader van de Flora- en faunawet. Een aantal soorten geniet echter een strengere bescherming dan andere soorten. De Poelkikker en de Rugstreeppad zijn strikt beschermd in het kader van de Flora- en faunawet (FF-wet tabel 3 en Habitatrichtlijn bijlage IV). Bovendien staan beide soorten op de Rode lijst (Poelkikker status kwetsbaar; Rugstreeppad status gevoelig) en zijn doelsoorten voor de Groene Ruggengraat. Beide soorten komen naar verwachting voor binnen het gebied. Er zijn geen amfibieën aangewezen als doelsoorten binnen de Natura 2000 gebieden. De Rugstreeppad is wel een belangrijke soort voor beide Ecologische verbindingzones.

Ook voor de amfibieën geldt dat er binnen 'Het Venster' geschikte biotopen aanwezig zijn. En dat deze biotopen geïntegreerd moeten worden met de natuurontwikkelingsplannen.

5.6 Zoogdieren

5.6.1 Vleermuizen

Op donderdag 5 augustus heeft tussen 21.45 en 0.00 een vleermuisinventarisatie plaatsgevonden met een Batdetector (Pettersson D200) rond de Weijpoortsche plas. De weersomstandigheden waren uitstekend (windstil, onbewolkt, tussen 14 en 17°C). Tijdens de inventarisatie zijn verschillende streng beschermde vleermuissoorten waargenomen. De noordwest hoek van de plas ligt redelijk beschut. Hier werd massaal gejaagd door de Watervleermuis. Ook de Laatvlieger werd hier waargenomen. Bij de houtwal ten noorden van de plas werd de Ruige dwergvleermuis waargenomen. Ook bij de begroeiing langs de oostoever van de plas werden Ruige dwergvleermuizen waargenomen. Vanuit openingen in de begroeiing werden foeragerende watervleermuizen waargenomen boven de plas. De beplanting langs de Weiweg, aan de westzijde van de plas, is een belangrijke migratieroute voor de Gewone dwergvleermuis en de Laatvlieger.

Figuur 19: Meervleermuis (www.natuurbeleving.be)

Uit de gegevens van mevr. A.J. Haarsma blijkt dat de Meervleermuis voorkomt langs de Enkele Wiericke.

De Gewone- en Ruige dwergvleermuis, Watervleermuis, Laatvlieger en Meervleermuis zijn beschermd in het kader van de Flora- en faunawet (tabel 3 en habitatrichtlijn bijlage IV). De Meervleermuis wordt tevens genoemd als doelsoort voor de Groene Ruggengraat, het Natura 2002 gebied Nieuwkoopse plassen & De Haeck en als aandachtsoort van de gemeente.

De put van Broekhoven is een belangrijk foerageergebied voor verschillende vleermuissoorten. Ook in 'Het Venster' kan de noord-zuid route versterkt worden door een rietzone of moerasstrook langs de Enkele Wiericke.

5.6.2 Overige zoogdieren

Van de overige zoogdieren is zeer weinig bekend in dit deel van het inventarisatiegebied. De verwachting is dat de soorten die genoemd zijn in paragraaf 4.6.2 ook grotendeels voorkomen in 'Het Venster'. Tijdens het veldbezoek is wel de Haas waargenomen. Tevens zijn molshopen aangetroffen, wat wijst op de aanwezigheid van mollen.

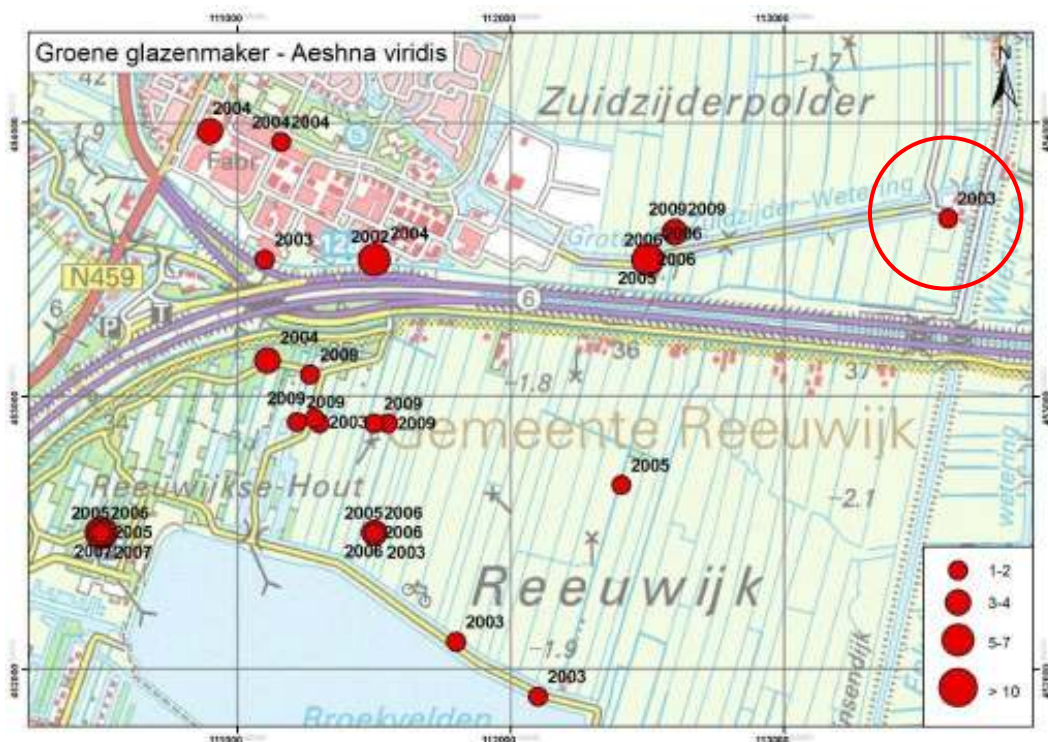
De Haas en Mol zijn beide algemeen beschermd in het kader van de Flora- en faunawet (tabel 1). In de overige beleidsonderdelen worden deze soorten niet genoemd.

5.7 Vlinders en libellen

Voor dit gebied is ook zeer weinig bekend over de aanwezigheid van beschermde vlinders en libellen. In 2003 is een waarneming gedaan van de Groene glazenmaker in 'Het Venster' langs de Enkele Wiericke (zie figuur 20). In 2010 zijn er waarnemingen gedaan van Krabbenscheer in de sloten aan de zuidkant van 'Het Venster'. Er zijn op dat moment geen Groene glazenmakers aangetroffen. De verwachting is echter dat deze soort wel aanwezig is in dit gebied, omdat er een geschikt biotoop aanwezig is, met Krabbenscheer.

De Groene glazenmaker is beschermd in het kader van de Flora- en faunawet (tabel 3 en Habitatrichtlijn bijlage IV). De soort komt tevens voor op de Rode lijst, status bedreigd en is aangewezen als doelsoort de Groene Ruggengraat en voor de Ecologische verbindingszones.

Bij natuurontwikkeling binnen 'Het Venster' is het belangrijk dat de sloten met Krabbenscheer gehandhaafd blijven om zodoende het leefgebied voor de Groene glazenmaker te vergroten en te verbeteren.

Figuur 20: Waarnemingen Groene glazenmaker afgelopen jaren binnen het inventarisatiegebied

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

In de conclusie wordt er antwoord gegeven op de in hoofdstuk 2 gestelde kernvragen.

- *Welke beschermde soorten flora en fauna zijn thans in het projectgebied aan te treffen?*

Binnen het inventarisatiegebied zijn meerdere (streng) beschermde flora en faunasoorten waargenomen. Voor een volledige lijst van de beschermde soorten zie bijlage VI.

- *Welke indicatorsoorten komen in het betreffende gebied voor, ervan uitgaande dat bij de toekomstige natuurontwikkeling twee ecosysteemprofielen leidend zullen zijn, te weten “Moeras, struweel en groot open water” en “Grasland met klein open water”?*

Binnen het plangebied zijn een aantal indicatorsoorten waargenomen die als doelsoort genoemd worden in het kader van de twee ecosysteemprofielen voor de Groene Ruggengraat. Deze soorten zijn, Blauwborst, Rietzanger, Veldspitsmuis, Bittervoorn, Kleine modderkruiper, Poelkikker en Rugstreeppad

- *In hoe verre betreft het ook soorten die relevant zijn in de aangrenzende Natura 2000-gebieden in Reeuwijk en Nieuwkoop?*

Voor het Natura 2000-gebied Nieuwkoopse plassen & De Haeck zijn binnen het gebied de volgende soorten waargenomen, Krakeend, Zwarte stern, Purperreiger, Smient, Zwartkopmeeuw, Grote zilverreiger, Kolgans, Meervleermuis, Bittervoorn en Kleine modderkruiper.

Voor Broekvelden-Vettenbroek & Polder Stein zijn het de soorten, Krakeend, Slobeend, Smient, Bittervoorn en Kleine modderkruiper.

- *Wat is de kwaliteit en omvang van de plaatselijke weidevogelpopulatie?*

Meerdere weidevogelsoorten komen tot broeden binnen het gebied, waaronder ook verschillende gevoelige beschermde soorten, zoals Grutto, Slobeend, Tureluur, Veldleeuwrik, Wintertaling en Zwarte stern. Daarnaast worden er ook Rode lijstsoorten waargenomen in het gebied, die hier niet broeden, maar waarvoor het gebied wel geschikt is als foerageergebied tijdens de trektijd, zoals bijvoorbeeld de Kemphaan.

Uit de vergelijking van de SOVON inventarisatie van weidevogels in 2000, 2006 en 2009 blijkt dat de weidevogelpopulatie in het gebied tussen de Oude Rijn en de Meije over het geheel terugloopt. Met name de meer kritische en gevoelige soorten, nemen in aantal af, illustratief is in dit verband de ontwikkeling bij de grutto's; van 226 broedparen in 2000 naar 80 in 2009.

Het huidige agrarische natuurbeheer heeft op dit moment (met alle respect voor de verrichte inspanningen) nog niet voldoende effect om de neergaande lijn bij de weidevogels te stoppen. Voor behoud en herstel van de omvang en soortenrijkdom van de weidevogelpopulatie zijn verdergaande maatregelen nodig.

6.2 Eindconclusies

- Het onderzochte gebied vormt het biotoop van een groot aantal beschermde soorten flora en fauna. Zowel bij het agrarische gebruik als in het kader van de herinrichting t.b.v. natuurontwikkeling zal meer met deze beschermde soorten rekening gehouden moeten worden. Daarbij kan de noodzaak van compensatie een rol spelen.
- De openheid en de rust en stilte vormen belangrijke factoren voor de vogelrijkdom van het gebied. Dit geldt het sterkst voor het gebied ten noorden van de Oude Rijn. Het aanleggen van recreatieve paden kan effecten hebben op beschermde soorten. Deze effecten dienen getoetst te worden in het kader van de FF-wet en de Natuurbeschermingswet.
- Uit de verzamelde gegevens blijkt dat de biodiversiteit in het onderzochte gebied nog steeds verder afneemt. Er is een actieplan voor behoud en herstel van biodiversiteit nodig, waarbij partijen hun wettelijk verplichte verantwoordelijkheid nemen voor de aanwezige beschermde soorten in het gebied. Nieuwe vormen van creatieve integratie van natuurbeheer met duurzame agrarische bedrijfsvoering zijn nodig om de gebiedseigen biodiversiteit te behouden.

7 Bronnen

Geraadpleegde literatuur

1. ANWB, *Topografische Atlas Zuid-Holland 1:25.000*, 2004.
2. Bureau Natuurbalans – Limes Devergens, *Krabbescheer & Groene glazenmaker in de provincie Zuid-Holland*, Den Haag, februari 2004
3. Bureau Waardenburg bv, *Bescherming van de zwarte stern in Zuid-Holland in 2007-2009, Verslag van monitoring van aantallen en broedsucces*, Culemborg, februari 2010
4. Bureau Waardenburg bv. *Broedvogels en insecten van Polder Bodegraven in 2002*, Culemborg, januari 2003.
5. Dienst landelijk gebied, *Handreiking Flora- en faunawet* oktober 2006
6. Dienst Landelijk gebied, herinrichting Bodegraven Noord, onderzoek Ecologische Basisstructuur, november 2003.
7. Jong, Th. de & Noordwijk, J. 2010 *Ecologisch kwetsbare wateren in het beheersgebied van het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden*. Bureau Viridis, Culemborg.
8. Landschapsbeheer Zuid-Holland, *Inventarisatie Kleine Landschapselementen Bodegraven Noord*. Gouda, december 2006
9. Mayenburg F., *Wintertelling Bodegraven Noord 3, 4 maart 2010*, april 2010.
10. Ministerie van Landbouw, natuurbeheer en voedselkwaliteit, *Rode Lijsten*, Den Haag, 2004
11. Natuurwetenschappelijke Commissie, *Ruilverkaveling Bodegraven Noord*, 1979
12. Parmey, De., *Aktieprogramma Bodegraven Noord*, januari 2009.
13. Provincie Zuid-Holland, *Natuurgebiedsplan De Venen-Bodegraven-Noord*, Den Haag, maart 2003
14. Provincie Zuid-Holland, *Wintervogeltelling plas Weijpoort van 2000 -2008*
15. Provincie Zuid-Holland, *Uitwerking ecologische doel Groene Ruggengraat Gouwe Wiericke*, Den Haag, januari 2009
16. RAVON, *Amfibieën en vissen in De Kadelanden*. Nijmegen, januari 2003.
17. SOVON en Landschapsbeheer Nederland, *Weidevogelbalans 2010*, Utrecht, Beek-Ubbergen, januari 2010
18. Vreeken, B. 2002, *Florakartering De Kadelanden. Landinrichtingsgebied Bodegraven-Noord*. FLORON-rapport 24. Stichting FLORON, Leiden.

19. Vonk H & Postma J. *Weidevogels van ANV De Parmey in 2009*. SOVON-inventarisatierapport 2009/19. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
20. Weijden, H.G. van der, *Verkenning van het gebied van polder Weijland en de Bree en polder Rietvled in de gemeenten Bodegraven en Woerden naar het voorkomen van Groene glazenmaker*. Augustus 2010
21. Willems F., *Broedvogels in het SAN-gebied De Parmey in 2000*, SOVON-inventarisatierapport 2000/26, SOVON, Beek-Ubbergen.
22. Zoogdierenvereniging VZZ en Universiteit Leiden, *Nederland 'meer' vleermuisland! Omgaan met meervleermuizen in het landschap*, April 2006

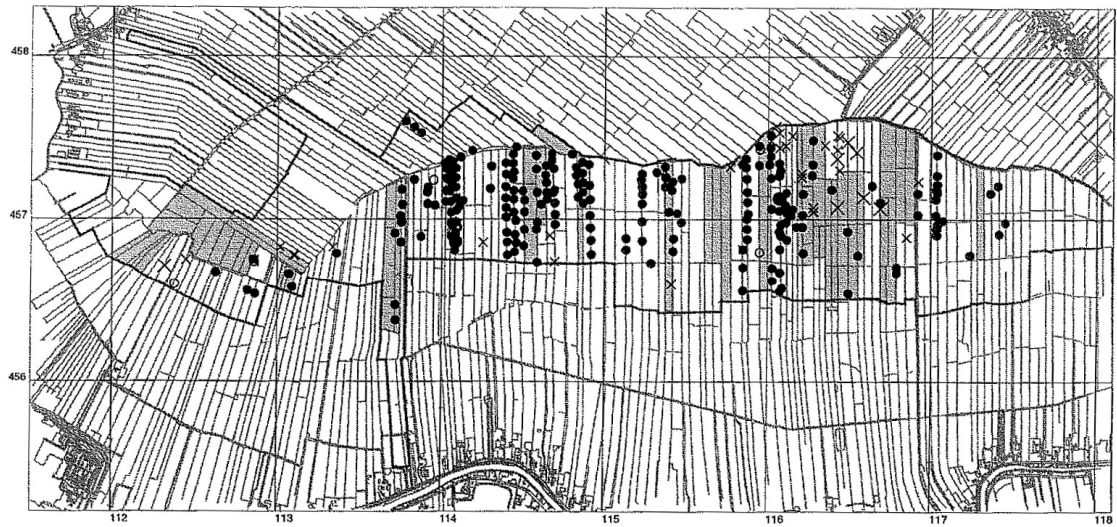
Geraadpleegde internetsites:

23. www.minInv.nl
24. www.ravon.nl
25. www.vleermuizen.be
26. waarneming.nl
27. www.toekomstgroenehart.nl
28. www.natuurbeleving.be

Bijlage I: Doelsoorten verschillende beleidsaspecten

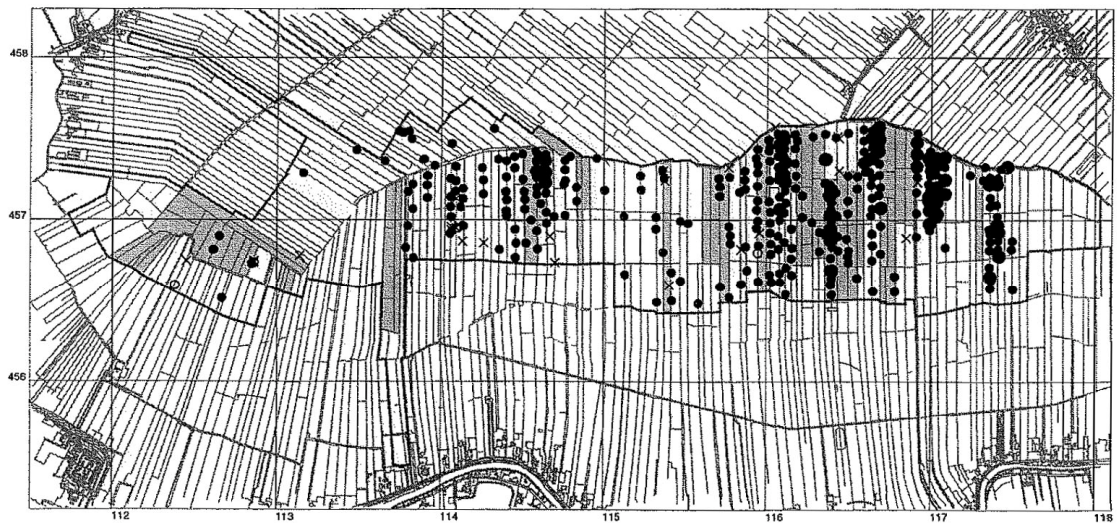
Bijlage II: Inventarisatie flora en fauna landelijk gebied (tussen Meije en Oude Rijn).

Bijlage III: Kaartje waardevolle sloten

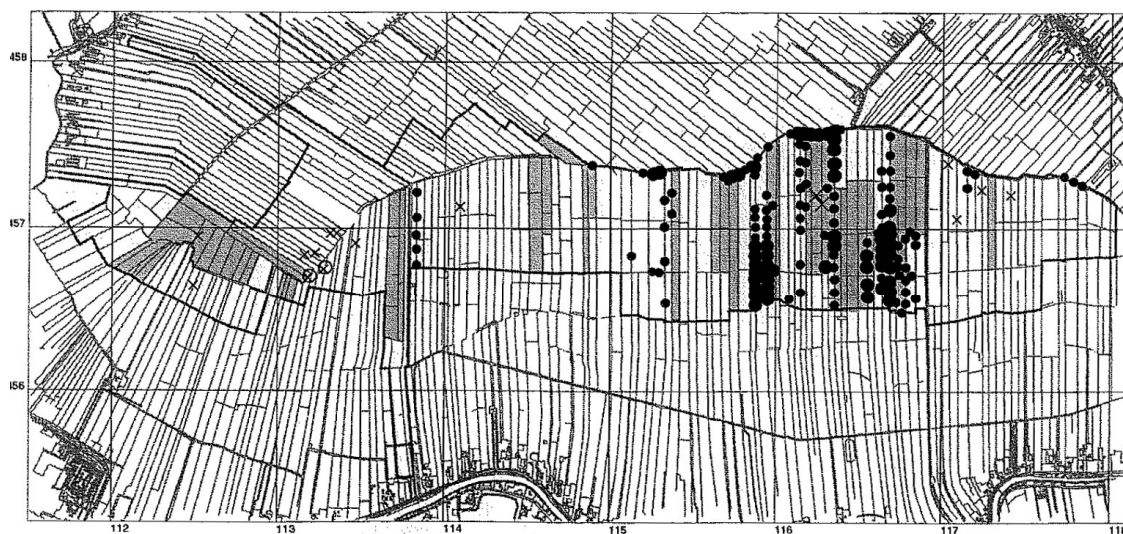
○ Gewone dotterbloem - *Caltha palustris* subsp. *palustris*

Bron: Floron 2002

Echte koekoeksbloem - *Lychnis flos-cuculi*

Bron: Floron 2002

Krabbenscheer - Stratiotes aloides

Bron: Floron 2002

Locatie Krabbenscheer in het Venster (Watersnip 2010)

Bijlage IV: Vogeltellingen

Bijlage V: Inventarisatie flora en fauna in 'Het Venster'

Bijlage VI: Aangetroffen soorten behorende bij beleidsaspecten

Watersnip Advies

Advies voor ecologie, landschap, water en recreatie

's-Gravenbroekseweg 154
2811 GK Reeuwijk
+ 31 (0)182-395460
www.watersnip.info
advies@watersnip.info

